

чином, для торговельних партнерів країн, які недооцінюють обмінний курс своєї національної валюти, існує також низка інших наслідків, серед яких виокремлюємо: ефекти зростання або падіння добробуту для різних учасників економіки; зміну темпів інфляції; зміну рівня безробіття. Проте нині існує брак емпіричних досліджень щодо цих ефектів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Hoskins Lee W. A Critique of Monetary Protectionism / W. Lee Hoskins, O.F. Humpage // Economic Commentaries of Federal Reserve Bank of Cleveland. – 1990 [Electronic resource]. – Mode of access: https://fraser.stlouisfed.org/scribd/?item_id=495444&filepath=/files/docs/historical/frbclev/econcomm/econcomm_19900515.pdf#scribd-open.
2. Neely Ch. The Difference Between Currency Manipulation and Monetary Policy / Ch. Neely // Economic SYNOPSES. – 2011. – № 5. [Electronic resource]. – Mode of access: <https://files.stlouisfed.org/files/htdocs/publications/es/11/ES1105.pdf>.
3. Caceres C. Global Financial Conditions and Monetary Policy Autonomy / C. Caceres, Y. Carrière-Swallow, B. Gruss. – 2016. [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2016/wp16108.pdf>.
4. Martijn J.K. Real exchange rate changes as a cause of protectionism / J.K. Martijn // De Economist. – 1989. – Vol. 137. – P. 328-350. [Electronic resource]. – Mode of access: link.springer.com/article/10.1007/BF02115698.
5. Georgiadis G. Growth, Real Exchange Rates and Trade Protectionism since the Financial Crisis / G. Georgiadis, J. Gräß // The European Central Bank. – 2013 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1618.pdf>.
6. Surveillance Guidelines: Landmark Framework for IMF Surveillance // IMF Survey Online – 21 June 2007 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2007/POL0621B.htm>.
7. Луцишин З. Конкурентні девальвації у валютних війнах: фінансові проєкції неопротекціонізму / З. Луцишин, Н. Резнікова // Міжнародна економічна політика. – 2013. – № 2(19). – С. 48-65.
8. Strupczewski J. Analysis: G20 promises unlikely to end devaluation debate / J. Strupczewski // Reuters. – 16.02.2013 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.reuters.com/article/2013/02/16/us-g20-devaluationidUSBRE91F05S20130216>.
9. Галушка О.М. Девальвація національних валют великих економік та її вплив на курс гривні / О.М. Галушка // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 6. – Т. 1. – С. 178-184.
10. Suranovic S.M. International finance theory and policy // The International Economics Study Center. – 25 January 2006 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://internationalecon.com/Finance/Fch30/F30-6.php>.
11. Mbaye S. Beggar-thy-Neighbor effects of currency undervaluation: Is China the tip of the iceberg? // CERDI. – December 2012 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://publi.cerdi.org/ed/2012/2012.39.pdf>.
12. Mbaye S. Beggar-thy-Neighbor Effects of Currency Undervaluation: Is China the Tip of the Iceberg? / S. Mbaye. – 2012 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://publi.cerdi.org/ed/2012/2012.39.pdf>.
13. Balance of payments and international investment position manual / The International Monetary Fund. – 2009 [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/pdf/bpm6.pdf>.

УДК 339.92

Шлапак А.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного обліку і аудиту
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

КОНКУРЕНТНІ ПОЗИЦІЇ США НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Стаття присвячена комплексній оцінці сучасних конкурентних позицій Сполучених Штатів Америки на глобальному ринку. Детально проаналізовано товарну структуру експортно-імпорتنних операцій США. Розглянуто особливу специфіку американської зовнішньої торгівлі.

Ключові слова: глобальний ринок, експортно-імпорتنні операції, товарна структура, зовнішня торгівля.

Шлапак А.В. КОНКУРЕНТНЫЕ ПОЗИЦИИ США НА ГЛОБАЛЬНОМ РЫНКЕ: СОВРЕМЕННЫЕ РЕАЛИИ

Статья посвящена комплексной оценке современных конкурентных позиций США на глобальном рынке. Детально проанализирована товарная структура экспортно-импортных операций США. Рассмотрена особенная специфика американской внешней торговли.

Ключевые слова: глобальный рынок, экспортно-импортные операции, товарная структура, внешняя торговля.

Shlapak A.V. CONTEMPORARY COMPETITIVE USA POSITIONS IN THE GLOBAL MARKET

The article is devoted to a comprehensive assessment of the current competitive positions of the United States on the global market. The commodity structure of US export-import operations has been analyzed in detail. The special specifics of American foreign trade are considered.

Keywords: global market, export-import operations, commodity structure, foreign trade.

Постановка проблеми. Наявні ресурсні можливості, форми і рівні, важелі і механізми забезпечення конкурентного лідерства Сполучених Штатів Америки у глобальних умовах є досить масштабними і диверсифікованими, здатними забезпечити максимально повну реалізацію національних інтересів цієї наддержави як у внутрішній сфері, так і на міжна-

родному поприщі. Глобальне конкурентне лідерство досягається США за багатьма каналами і напрямками діяльності економічних агентів різних форм власності – у виробничій, торговельній, інвестиційній, фінансовій, науково-технічній, інтеграційній, міграційній та інших сферах. При цьому однією з найважливіших із них є саме зовнішньоторговельна

діяльність, яка є невід'ємним компонентом великомасштабної і диверсифікованої міжнародної економічної діяльності Сполучених Штатів на глобальних ринках. У ній знаходить своє концентроване втілення не тільки ступінь реалізації глобально-орієнтованих інтересів держави у міжнародній сфері, але й рівень її інтеграції у світові економічні процеси та ступінь реального впливу на параметри глобальної моделі міжнародного поділу праці, що формується на старті XXI ст.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З-поміж наукових праць, присвячених зовнішньоторговельній діяльності у стратегічних пріоритетах конкурентного лідерства США, варто відзначити роботи таких авторів, як Л. Байнфолд [1], Т. Беседес [2], І. Гладій [3], І. Гладков [4], Д. Лук'яненко [5] та ін.

Постановка завдання. На основі викладеного можна визначити завдання дослідження, а саме комплексне дослідження сучасних конкурентних позицій США у світі.

Вклад основного матеріалу дослідження. Комплексна оцінка сучасних конкурентних позицій Сполучених Штатів Америки на глобальному ринку вимагає детального аналізу товарної структури їх експортно-імпорتنних операцій, яка відбиває характер спеціалізації держави у глобальній моделі міжнародного поділу праці та її участь у глобальних ланцюгах доданої вартості. З даних рис. 1 можна дійти висновку про висококонкурентні позиції

США на світовому ринку за експортом як високо-технологічних товарів, так і продукції традиційних галузей, які вже давно переведені на інноваційні «рейки» і розвиваються у руслі провідних інноваційних і науково-технічних трендів глобального розвитку. Так, у період 2003-2015 рр. основними статтями американського експорту було транспортне обладнання (326,3 млрд. дол. США, або 21,7% загального товарного експорту у 2015 р.), електронна продукція (263,9 млрд., 17,5%), продукція хімічної промисловості (228 млрд., 15,2%) та продукція агропромислового сектору (146 млрд., 9,7% відповідно).

Деяко парадоксальним, як для типової постіндустріальної економіки, є нарощування з 2011 р. обсягів поставок економічними агентами США енергетичних ресурсів на глобальний ринок. Їх експорт із 2003 р. до 2014 р. зріс із 13,7 до 132,6 млрд. дол. США (у 2015 р. – 111,7 млрд., або 7,4% загального експорту товарів). Ця парадоксальність впливає з того, що практично увесь післявоєнний період розвитку Сполучених Штатів (особливо за часів від Г. Трумена до Р. Рейгана) пройшов під гаслом «Консервація власної паливно-енергетичної бази й імпорт дешевих енергоносіїв із країн Близького Сходу».

Однак уже з середини 2000-х років ситуація почала стрімко змінюватись: динамічне розгортання у США «сланцевої революції», активне включення їх нафтогазових гігантів та невеликих незалежних нафтових компаній (Anadarko Petroleum, Apache, Continental Resources, Chesapeake Energy, Devon Energy, EOG Resources, Oasis Petroleum та ін. [9, с. 94]) у повномасштабне видобування сланцевого газу і нафти (з метою компенсування зменшення масштабів видобутку в традиційних родовищах вуглеводневої сировини) фундаментально змінили глобальний «енергетичний ландшафт» із висуванням Сполучених Штатів Америки у світові лідери з видобутку і постачання світовим споживачам енергетичних товарів. Досить сказати, що тільки у період 2000-2014 рр. видобуток нетрадиційного газу у США зріс із 156,4 до 543,6 млрд. м³, у тому числі сланцевого газу – з 23,1 до 378,8 млрд., а газу щільних колекторів – із 94,2 до 127,7 млрд. відповідно [9]. І це без урахування колосального економічного ефекту освоєння сланцевих ресурсів – 2,5 млн. нових робочих місць і 100 млрд. дол. США додаткових надходжень у бюджети всіх рівнів [10].

З огляду на швидке відновлення американськими компаніями світового лідерства за масштабами розвідувального та промислового буріння, нині вони активно шукають ринки збуту своїх паливно-енергетичних товарів, насамперед на європейському континенті. Ми переконані, що вже найближчим часом масштабні постачання американського сланцевого газу і нафти завдадуть колосальних збитків Російській Федерації і витіснять її з європейського ринку, з огляду на військову агресію РФ проти України, а відтак – потужного тиску секторальних санкцій на країну-агресора.

Що стосується товарної структури імпорتنних поставок у США, то тут домінуючі позиції посідають такі статті, як електронна продукція (448,9 млрд. дол. США, або

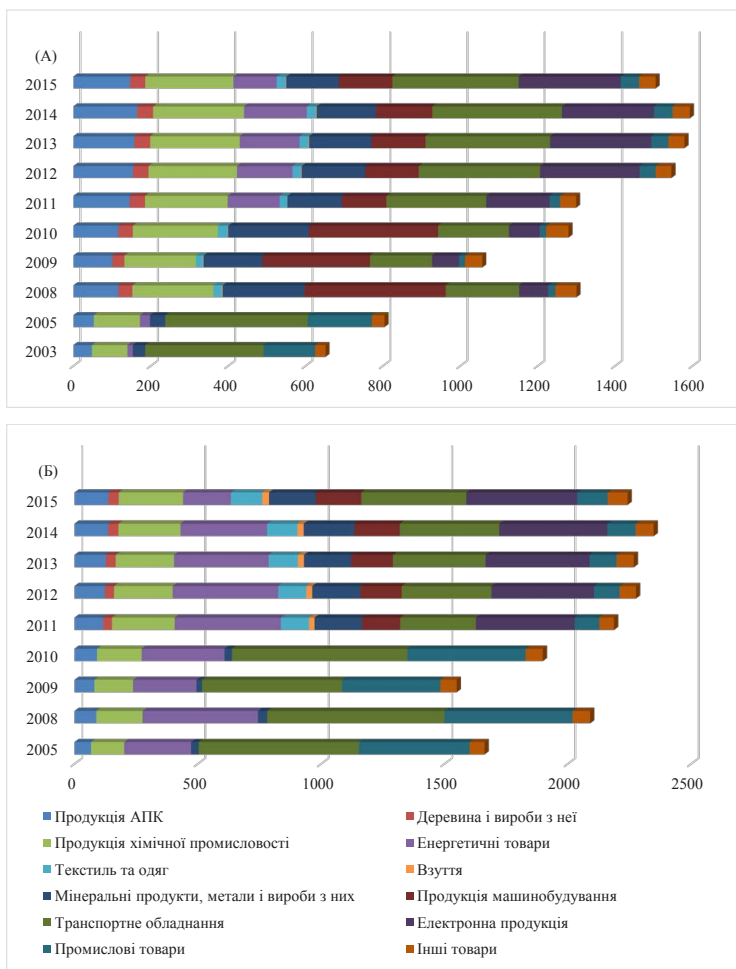

Рис. 1. Товарна структура експортних (А) й імпорتنних (Б) операцій США протягом 2003-2015 рр. [6; 7; 8]

20% загального товарного імпорту у 2015 р.), транспортне обладнання (425,4 млрд., 18,9%), хімічна продукція (260,4 млрд., 11,6%), енергетичні товари (194,5 млрд., 8,7%), продукція машинобудування (185,5 млрд., 8,3% відповідно). Як бачимо, відносний розподіл експортних і імпортних товарів є практично ідентичним, тож на перший погляд не зовсім зрозуміло може здатися міжнародна спеціалізація Сполучених Штатів у глобальній економіці. На нашу думку, подібна ситуація може бути пояснена кількома причинами: по-перше, глибоким рівнем включення американських виробників у глобальні ланцюги доданої вартості і фрагментарні мережі транснаціонального виробництва; по-друге, різним технологічним класом однотипних експортних та імпортних товарів; по-третє, високим рівнем продуктивності суспільної праці, яка лежить в основі колосального виробництва товарів традиційних галузей, надлишки яких збуваються на глобальному ринку; по-четверте, величезним платоспроможним попитом американського суспільства, який дає змогу споживати як товари власного виробництва, так і імпортні.

І, нарешті, не можна скидати з рахунків і особливу специфіку американської зовнішньої торгівлі. Йдеться про те, що оскільки розрахунки за експортно-імпортними операціями здійснюються в американських доларах, то з погляду компаній і підприємницьких структур США весь глобальний ринок товарів і послуг розглядається ними як їх внутрішній ринок, а не джерело надходження в країну іноземної валюти. Таким чином, мотивація купівлі чи продажу економічними агентами США товарів однієї і тієї ж номенклатурної групи зумовлена насамперед можливостями економії трансакційних витрат, коли дешевший імпорт із третіх країн дає змогу ефективно стримувати інфляційні процеси, сприяє зростанню доходів громадян, нарощуванню споживчого попиту і, як наслідок, макроекономічному зростанню. Це й визначає подібність товарної структури американського експорту й імпорту.

Що стосується регіонального розподілу зовнішньоторговельних операцій США, то серед 50 американських штатів найбільший внесок у їх експорт роблять Техас (232,6 млрд. дол. США товарного експорту, або 15,9% його загального обсягу за результатами 2016 р.); Каліфорнія (163,6 млрд., 11,2%); Вашингтон (79,7 млрд., 5,5%); Нью-Йорк (74,4 млрд., 5,1%); Іллінойс (59,8 млрд., 4,1%); Мічиган (54,5 млрд., 3,7%) та Флорида (52 млрд., 3,6% відповідно) [11]. Як бачимо, такий розподіл повною мірою відбиває сучасні параметри регіональної конкурентоспроможності Сполучених Штатів із наявністю пула найбільш конкурентних штатів, які концентрують економічну, науково-технічну і фінансову могутність національної економіки.

Уже впродовж багатьох десятиліть США утримують усталений статус одного з найбільших світових продуцентів послуг. Якщо у 1950 р. тільки 2% усіх вироблених послуг включались в експортні операції держави, то у 1998 р. – 6%, а у 2014 р. на послуги припадало понад 30% сукупного американського експорту (у 1950 р. – не більше 17%) [12, с. 9]. Тож особливої уваги заслуговує диспозиція держави на глобальному ринку послуг, на якому вона є незаперечним лідером (посідаючи перше місце у світі за експортом та імпортом) і має традиційно позитивне сальдо зовнішньої торгівлі. Так, постійно зростаючий глобальний попит на послуги американських продуцентів є причиною динамічного нарощування зовнішньоторговель-

ного обігу послугами США з 464,2 млрд. дол. США у 1999 р. до 1251,4 млрд. у 2016 р. При цьому експорт зріс із 271,3 до 749,6 млрд., а імпорт – із 192,9 до 501,8 млрд. відповідно [11].

А загалом доходи американських компаній від експорту послуг упродовж 2000-2016 рр. щорічно зростали на 16-18%, що удвічі перевищувало відповідний показник 1980-х років. За своїм складом і функціональною належністю послуги, що включені нині до експортних та імпортних трансакцій Сполучених Штатів Америки, мають досить неоднорідний і гетерогенний характер. Йдеться про те, що вони об'єднують доволі різномірні в економічному плані операції, які є результатом не тільки процесу обміну товарами і капіталами, науково-технічними знаннями й інноваційними розробками; але й обмінних операцій, здійснюваних урядовими організаціями. Саме за такими трансакціями в американських суб'єктів господарювання пов'язані надходження і платежі, що відображаються за статтями платіжного балансу.

Хоча в останнє десятиліття спостерігається неухильне зростання експорту практично усіх видів послуг, основний приріст їх зовнішньоторговельного обігу забезпечується надходженнями від подорожей (включаючи освітні послуги) – 207,9 млрд. дол. США, 27,3% загального імпорту у 2015 р.; зборів за використання інтелектуальної власності – 120,3 млрд., 16%; інших видів послуг – 139,9 млрд., 18,7%; транспортних послуг – 84,7 млрд., 11,3%; фінансових послуг – 95,1 млрд., 12,7% відповідно [11].

Основний приріст імпорту послуг припадає також на подорожі (надходження за якими протягом 1999-2016 рр. зросли з 59,6 до 121,6 млрд. дол. США, 24,2% загального імпорту на кінець періоду), транспортні (з 49,6 до 97 млрд., 19,3%) та інші бізнес-послуги (з 23,9 до 101,5 млрд., 20,2% відповідно) [11]. Домінування у видовій структурі експорту послуг Сполучених Штатів Америки такого напрямку, як подорожі зумовлене насамперед загалом низьким (порівняно зі світовими) рівнем внутрішніх транспортних витрат та цін на товари і послуги, високо розвиненою туристичною інфраструктурою, високою кваліфікацією кадрів туристичної індустрії, а також авторитетним репутаційним брендом країни. Не слід скидати з рахунків і той факт, що з причин заострення конкуренції на ринку туристичних послуг національні оператори суттєво змінили свої підходи до організації і ведення готельного господарства у напрямі максимального повного врахування національної специфіки іноземних туристів.

Як результат – формування в економіці США високорозвиненої туристичної індустрії, інституційну основу якої становлять нині компанії і фірми, що організують поїздки іноземних туристів, продаж путівок і турів; надають диверсифікований спектр послуг із розміщення і харчування туристів, їх перебування по країні; органи управління, інформаційного забезпечення туристичного бізнесу, рекламного просування туристичних продуктів; а також підприємства з виробництва і продажу товарів туристичного попиту [13, с. 20]. За останні сімнадцять років (1999-2016 рр.) загальні надходження від послуг у сфері подорожей зросли майже удвічі і значно перевищують відповідний показник Італії, Франції, Іспанії та інших світових центрів в'їзного туризму.

За умов системних структурних трансформацій світогосподарської системи, науково-технічної революції та динамічного розгортання техноглобалізаційних процесів запорукою здобуття економічними

агентами усталених конкурентних переваг на товарних ринках є володіння найпередовішими інноваційними розробками, завдяки яким можна налагодити випуск найновіших зразків продукції та сформувати у глобального споживача якісно нові потреби у товарах і послугах. Саме тому з метою зміцнення свого глобального конкурентного лідерства США в останні десятиліття активно здійснюють торговельні операції з науково-технічними знаннями, які стають об'єктом міжнародного науково-технічного обміну у формі патентів, ліцензій, товарних знаків, промислових зразків та інших об'єктів інтелектуальної власності. У період 1999-2016 рр. щорічні вартісні обсяги отриманих американськими суб'єктами господарювання зборів за використання об'єктів інтелектуальної власності зросли з 47,7 до 120,3 млрд. дол. США; а обсяги сплачених – з 13,3 до 42,4 млрд. дол. відповідно [11]. Частка експортних поставок цього виду послуг на світові ринки за вказаний період стабільно становила від 16 до 20% загального експорту послуг; а частка імпорту – від 7 до 8,5% відповідно. Принагідно відзначити формування чітко виражених трьох каналів експортних поставок американських об'єктів інтелектуальної власності на глобальний ринок послуг: по-перше, експорт патентів і ліцензій у промисловий сектор зарубіжних держав; по-друге, закордонний продаж продуктів медіаіндустрії (кінофільмів, телепередач тощо), де об'єктом ліцензії є авторське право, що поширюється на твори незалежно від їх форми і призначення; по-третє, надходження від використання американських прав на книги, пластинки і магнітофонні записи, радіопередачі, франчайзингові операції, використання програмного забезпечення та інші види «невидимих» операцій [13, с. 17-19].

Та значна увага, що їй приділяють економічні суб'єкти США експорту об'єктів інтелектуальної власності, пояснюється насамперед їх стремлінням у будь-який спосіб прискорити процес освоєння нових ринків і частково покрити власні витрати на дослідження і розробки. Ба більше, експорт науково-технічних знань (зокрема у формі ліцензійного обміну) нерідко має значно більший економічний ефект порівняно з поставками готових товарів, особливо за умов збереження значних проблем зі збутом готової продукції чи недостатніх масштабів власного виробництва або виходу на зовнішні ринки [13, с. 17]. Таким чином, великомасштабний експорт та імпорт послуг, пов'язаних із транскордонним рухом об'єктів інтелектуальної власності, є свідченням не тільки високого рівня наукових досліджень у США, їх потужного науково-технічного потенціалу та колосального продукування національними економічними агентами об'єктів інтелектуальної власності для потреб глобальних ринків; але й значного імпорту наукових знань та активного використання результатів інноваційних розробок усього світу. У контексті нарощування глобального конкурентного лідерства Сполучених Штатів це набуває критично важливого значення, оскільки сучасний імпорт наукових знань охоплює насамперед фундаментальні дослідження і розробки, котрі, потребуючи значних капіталовкладень, є менш вигідними

для американських корпорацій з погляду рентабельності та терміну віддачі [14, с. 117].

Висновки з проведеного дослідження. Сучасна зовнішньоторговельна диспозиція Сполучених Штатів Америки на глобальних ринках товарів і послуг детермінується нині не тільки величезними розмірами їх території, колосальними природними й енергетичними ресурсами, чисельністю населення, але й лідерством держави у глобальних інноваційних процесах, високим рівнем продуктивності суспільної праці та колосальним внутрішнім платоспроможним попитом. У системі факторів, що спричинили динамічне нарощування обсягів експортно-імпортних операцій США, починаючи з другої половини ХХ ст., головну роль відіграли науково-технічний прогрес, наступальна й активна державна політика лібералізації міжнародної торгівлі, а також нарощування американськими транснаціональними структурами свого потужного конкурентоспроможного впливу на всі сегменти світового ринку товарів і послуг.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Binford L. Tomorrow we're all going to the harvest: temporary foreign worker programs and neoliberal political economy – University of Texas Press – 2013 – 281 p.
2. Besedes T. The role of NAFTA and returns to scale in export duration // Social Science Research Network, Working Paper Series, January, 2012. [Electronic resource]. – Available from: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1856313.
3. Гладій І.Й., Зварич І.Я. Міжнародні виробничі мережі в Європі: Монографія. – Тернопіль: Економічна думка, 2011. – 292 с.
4. Гладков И.С. МЕРКОСУР: успехи и трудности процесса экономической интеграции / И.С. Гладков, Н.Н. Нуньес-Саранцева // Международная экономика. – 2012. – № 7. – С. 14-40.
5. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія. – К.: ТОВ «Національний підручник», 2008. – 220 с.
6. The Year in Trade 2005. Operations of the Trade Agreements Program. 57-th Report. – United States International Trade Commission, August 2006. – Publication Number: 3875. – P. A-3.
7. The Year in Trade 2010. Operations of the Trade Agreements Program. 62-nd Report. – United States International Trade Commission, July 2011. – Publication Number: 4247. – P. A-3.
8. The Year in Trade 2015. Operations of the Trade Agreements Program. 67-th Report. – United States International Trade Commission, July 2016. – Publication Number: 4627. – P. 237.
9. Маркевич К., Омельченко В. Глобальні енергетичні тренди кризь призму національних інтересів України / К. Маркевич, В. Омельченко. – Аналітична доповідь. – Київ: Заповіт, 2016.
10. Yergin D. Unconventional Oil and Gas Revolution in US «Goes Beyond Energy Itself». Testimony before US House Energy and Commerce Subcommittee on Energy and Power. – HIS Market, February 5, 2013. – [Electronic Resource]. – Available from: <http://press.ihs.com/press-release/energy-power/daniel-yergin-unconventional-oil-and-gas-revolution-us-goesbeyond-energy>.
11. Bureau of Economic Analysis. – [Electronic Resource]. – Available from: <https://www.bea.gov/newsreleases/international/trade/2017/trad1216.htm>.
12. Супян В.Б. Глобализация экономики США: масштабы, достижения и проблемы / В.Б. Супян // Российский внешнеэкономический вестник. – 2015. – № 9.
13. Зименков Р.И. США на мировом рынке услуг в начале XXI в. / Р.И. Зименков // Российский внешнеэкономический вестник. – 2013. – № 8. – С. 12-33.
14. Столярчук Я.М. Глобальні асиметрії економічного розвитку: монографія / Я.М. Столярчук. – К.: КНЕУ, 2009.